

ASPECTE PRIVIND IMPORTANȚA REVOLUȚIEI DE LA 1821 ÎN LUPTA DE EMANCIPARE NAȚIONALĂ

de LUCIA BIELTZ

Lupta poporului român pentru neafirmare, pentru păstrarea ființei naționale a constituit una dintre componentele de seamă ale frământății sale istorii. Dacă permanența acestei lupte a constat în păstrarea limbii, a folclorului, a conștiinței, originii etnice, a întregului complex de valori materiale și spirituale create de-a lungul timpului, nu rareori poporul român s-a ridicat la luptă, cu arma în mână, pentru emanciparea națională, pentru independență. Inscriindu-se în mod organic între ridicările la luptă (revoluții și mișcări revoluționare) ce au zguduit întreaga Europă la sfârșitul sec. al XVIII-lea-începutul sec. al XIX-lea, revoluția de la 1821 a constituit un moment de cotitură în lupta pentru libertate socială și națională, prefigurând astfel marile transformări din istoria patriei.

Emanciparea socială și emanciparea națională, coordonate majore ale revoluției de la 1821 au fost desigur relevate în repetate rânduri de literatura istorică de specialitate. Este însă tot atât de adevărat că de multe ori s-a acordat o importanță sporită uneia dintre aceste coordonate în detrimentul celeilalte, fapt care a rezultat ori dintr-o analiză subiectivă a evenimentului, sau de cele mai multe ori, dintr-o analiză superficială a celor mai importante documente ale revoluției, aducându-se în ultimă instanță un deserviciu adevărului istoric. Consider, așadar, că pentru înțelegerea evenimentului de la 1821, în întreaga lui complexitate, cele două aspecte ale luptei sînt practic inseparabile, iar în cazul de față separarea nu este implicată de gradul de importanță a uneia dintre ele, ci pur și simplu de tema propusă spre tratare.

În cele ce urmează voi încerca să subliniez că revoluția de la 1821 a constituit un puternic moment al luptei pentru emancipare națională (urmărind ambele componente — autonomie și unitate), jalonînd totodată implicațiile pe care le-a avut în cucerirea unui statut de autonomie al principatelor în perioada care i-a urmat.

Din desfășurarea evenimentelor de la 1821, ca și din ideologia exprimată în programul revoluției, în proclamații, în corespondența oficială a conducătorului revoluției se desprinde cu multă claritate dorința emancipării naționale.

Am hotărît, spunea Tudor Vladimirescu la 20 martie 1821¹, „dînd cel întîi semn de bun patriot într-acest pravoslavnic pămînt rumănesc întru care am strămoșeasca naștere să ocirmuiesc pe toți cei ce au încins arme din partea a tot norodului spre zdrobirea și încetarea a veri căruia jaf și nedreptate... iar cea mai de temeii hotărîre a mea, însoțită cu glasul norodului, este ca nici într-un chip să nu încetez din cererea dreptăților țării...“. Mai mult decît atât, documentul subliniază că Tudor, ca reprezentant al poporului, este temeinic hotărît să nu înceteze lupta decît atunci cînd dreptățile țării vor fi cucerite, fie pe tărîm diplomatic, fie pe calea armelor „împotriva vericărui vrăjmaș

¹ Documente privind istoria României. Școala din 1821, vol. I, București, 1959, p. 385.

se va arăta călcătoriu acestor dreptăți...". Tudor făcea aici o adevărată mărturisire de credință în ceea ce privea dorința lui, în calitate de conducător al maselor, de a recuceri dreptățile țării, adică de a recuceri acel statut de autonomie încălcat de Poarta otomană de-a lungul timpului. O astfel de faptă, de o impunătoare măreție, cerea sacrificiu și jertfă, cerea totodată unirea tuturor forțelor, a diverselor clase și categorii sociale interesate, pentru un motiv sau altul, în redobândirea autonomiei. Tocmai de aceea Tudor, adresându-se județelor, făcea apel la locuitori „de ori ce treaptă”, iar adresându-și proclamația bucu-reștenilor, la 20 martie spunea : „Către toți locuitorii din orașul Bucureștilor parte bisericască și mircanească, boierească și negustorească și către tot norodul” ; și continua cu un mobilizator apel pentru unitate : „vă chem pe toți să vă uniți cu norodul și să lucrați dimpreună obșteasca fericire... Fraților cîți n-ați lăsat să se stingă în inimile voastre sfînta dragoste, cea către patrie, aduceți-vă aminte că sinteți părți ale unui neam... să ne unim dar cu toții mici și mari, și ca niște frați, fi ai unei maici, să lucrăm cu toții dimpreună, fieștecare după destoinicia sa, cîștigarea și nașterea a doua a dreptăților noastre...”². Departe de a face concesii în domeniul social, Tudor conștientiza greutățile care puteau surveni în lupta pentru recucerirea autonomiei și tocmai de aceea avea nevoie de unitatea forțelor din interior, fie ea și o unitate temporară. Pentru că Tudor știa foarte bine care sînt forțele ce reprezintă patria în sensul cel mai adevărat al lucrurilor ; „patrie este norodul, iară nu tagma jefuitorilor” spunea Tudor Vladimirescu, la 11 februarie 1821, exprimînd crezul său și întreaga sa revoltă împotriva îngustelor vederi de clasă ale boierimii³. Unirea forțelor interne era, în ultimă instanță, o chestiune de strategie la care Tudor n-a rescur decît pentru recucerirea autonomiei țării. Tocmai de aceea el încheie și înțelegerile cu boierii la 23 martie 1821⁴, documente în care pune aceeași problemă a luptei comune pentru recucerirea dreptăților pierdute de către țară. Neîndoielnic că Tudor a îndemnat boierii să se adreseze Porții și legitimînd astfel ridicarea poporului să recunoască că s-au unit cu acesta pentru cererea dreptăților pierdute, fapte menționate într-adevăr de boieri și mitropolit în arzul trimis Porții otomane la 27 martie 1821⁵. Documentul era întocmit în numele a „toată obștea locuitorilor pămîntului țării...” și arăta că ridicarea locuitorilor țării s-a făcut „pentru dreptățile și privilegiurile ce din vechime au avut țara aceasta”, iar boierii pămînteni s-au unit cu poporul „spre cererea acestor dreptăți pierdute”. Sigur că boierii pămînteni nu doreau și nu puteau cere din partea Porții otomane revendicării sociale. Iar dacă încălcarea autonomiei principatelor a avut implicații pe plan social, în sensul cel mai propriu al înăsprii exploatării maselor și a frînării dezvoltării burgheziei, nu face decît să argumenteze ideea după care revoluția de la 1821 prin natura lucrurilor nu a putut avea numai un caracter social.

Cînd Poarta otomană nu revine asupra încălcării drepturilor țării, Tudor, în fruntea oștirii de panduri, este gata de luptă. Retragerea pandurilor din București nu avea alt scop și altă semnificație decît aceea a unei retrageri strategice. Intenționînd să evite distrugerea Capitalei, Tudor pornea să susțină lupta în Oltenia, unde mănăstiri ca : Tismana, Strehaia, Motru, Horezu fuseseră fortificate pentru o atare eventualitate de la începutul revoluției⁶. Consecvent așadar ideei emancipării naționale, Tudor era conștient de faptul că o luptă armată cu Turcia se impunea prin însăși refuzul acesteia de a recunoaște pe cale diplomatică vechile drepturi ale țării. Tocmai de aceea, în cuvîntul pe care îl rostea la 15 mai 1821⁷, el arăta că lupta cu turcii nu mai poate fi evitată,

² Arhivele Statului București, Fond Saint-Georges, pachet III, dosar 10/1821.

³ Documente privind istoria României. Răscoala din 1821, vol. I, p. 258.

⁴ *Ibidem*, p. 395—397.

⁵ *Ibidem*, p. 409—410.

⁶ C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, 1874, p. 96—97.

⁷ C. D. Aricescu, *Acte justificative la istoria revoluțiunii române de la 1821*, Craiova, 1874, p. 96—97.

deoarece aceștia au încălcat pământul strămoșesc și n-au dat ascultare cererilor drepte ale țării, cereri pe care Tudor le formulase încă din 17 ianuarie 1821, sub titlul „Cererile norodului rumânesc din Valahia”⁸. Documentul, constituind de fapt programul revoluției, cuprindea pe lângă punctele privind problema social-economică, politică și culturală a țării și puncte referitoare la îngrădirea sistemului fanariot de impunere a domnitorilor cu tot ceea ce decurgea din această impunere, trecerea tuturor mănăstirilor închinatelor locurilor sfinte sub administrație autohtonă și înființarea unui corp de oaste națională. Iar prevederea din ultimul punct al programului, privind întărirea lui prin jurământ obștesc și prin iscălitura domnitorului ce se obliga astfel să-l respecte, ridică acest program la nivelul unei constituții a țării⁹. Toate acestea sînt doar unele aspecte ce pledează pentru rolul deosebit pe care l-a avut revoluția de la 1821 în lupta pentru emanciparea națională. Totodată aceste fapte ne conferă posibilitatea să înțelegem schimbările care au avut loc în statutul extern al principatelor după revoluția de la 1821.

Nedepășind cadrul cronologic al evenimentelor de la 1821 trebuie să subliniem că emanciparea națională nu a fost văzută nici atunci, nici astăzi numai ca o luptă pentru cucerirea autonomiei pe plan extern. Revoluția de la 1821 a avut meritul să reanime lupta unită a românilor și această dorință de unitate în luptă pornește fie de la conducătorul revoluției, fie de la masele populare din Transilvania și Moldova, care așteptau momentul luptei. Astfel la 5 aprilie 1821, adresîndu-se boierilor din Țara Românească, Tudor spunea: „iar mai din adins trebuință urmează să aveți corespondențe cu dumnealor boierii moldoveni, ca unii ce sîntem de un neam și de o lege... Așadar urmează să știm cele ce se fac acolo și să le vestim ceste de aici, ca fiind la un gînd și la un glas cu Moldova să putem cîștiga deopotrivă dreptățile acestor prințipaturi, ajutorîndu-ne unii pe alții”¹⁰.

Nesupunerea la obligațiile feudale manifestată de țărani din diverse ținuturi ale Moldovei¹¹, ca și convingerea exprimată adeseori de transilvăneni că Tudor o să treacă munții¹² și pornindu-se o nouă „horiadă” o să facă dreptate socială și națională, exprimă viu dorința românilor de a lupta uniți pentru emancipare. O nouă ridicare la luptă, ca pe timpul lui Horea, de data aceasta și cu participarea pandurilor din Țara Românească a constituit pentru autoritățile habsburgice o temere întemeiată și plauzibilă. Nu întîmplător baronul Stürmer din Ministerul de Externe, adresîndu-se contelui Teleky, arăta referitor la revoluția din Țara Românească și la situația din Transilvania că: „În ori ce parte a imperiului s-ar fi produs mișcarea am fi privit cu liniște desfășurarea evenimentelor. Simple măsuri de prevedere ar fi fost de ajuns. Dar în Transilvania, unde o mare parte a locuitorilor se compune din oameni care prin origină, nume, datini și limbă sînt așa de strîns înrudiți cu locuitorii Țării Românești... e nevoie de alte măsuri”¹³. Și aceste măsuri nu întîrzie să se ia. Așa-numiții agitatori sau suspecți sînt arestați, se face un sever control al pașapoartelor, se dau numeroase circulare pentru supravegherea populației ce ar putea fi ușor atrasă de evenimentele din Țara Românească. O primă circulară de acest gen este dată de Gh. Bánffy guvernatorul Transilvaniei, la 26 februarie 1821¹⁴ și adresată tuturor autorităților laice și religioase. La scurt timp, circularele

⁸ Arh. St. Vîlcea, mss. 147/1821.

⁹ Vezi și Luis Roman, *Cererile norodului rumânesc și forțele social-politice la 1821* în „Studii și articole de istorie”, XXX—XXXI/1875, p. 102.

¹⁰ E. Vîrtosu, Tudor Vladimirescu. *Glose, fapte și documente noi*, — 1821, București, 1827, p. 102—103.

¹¹ Documente privind istoria României. *Războala din 1821*, vol. II, p. 114—116; 173—175.

¹² Documente privind istoria României, colecția E. Hurmuzaki, vol. III, serie nouă. *Solidaritatea românilor din Transilvania cu mișcarea lui T. Vladimirescu*, București, 1967, p. 175—177.

¹³ *Ibidem*, p. 9.

¹⁴ *Ibidem*, p. 66—67.

autorităților centrale ajungeau în fiecare sat transilvănean. Astfel la 13 martie episcopul ortodox din Sibiu îi comunica protopopului Brașovului că a primit circulara guvernatorului Bánffy privind ridicarea poporului sub conducerea lui Tudor în Țara Românească și cerea ca fiecare preot din parohiile sale „cînd învață norodul în biserică legea și aceia să-i învețe să fie credincioși împărății, că este bună și să nu să amăgească careva dintre poporani să urmeze acelora...”¹⁵. Dar țărani din Transilvania nu țin seamă de poruncile sau amenințările autorităților, ei se întrunesc, discută în taină despre înarmare pentru a fi gata de luptă în ziua cea mare, la 10 aprilie cînd ei considerau că Tudor o să treacă munții¹⁶. Teama autorităților habsburgice se manifestă atît de pregnant încît și după intervenția otomană în Țara Românească interzic orice întrunire a țărănilor, fie ea și religioasă, fără ca organele de ordine să fi fost anunțate din timp despre aceasta¹⁷.

Tragicul sfîrșit al lui Tudor, „acel român care știu ridica arma pentru cauza națională”¹⁸, după cum îl caracteriza E. Régnauli, ca și brutala intervenție otomană în principate, lovește în cei ce se ridicaseră la luptă și în cei care așteptau momentul înfrățirii și al biruinței. Neîndoielnic însă faptul că ideile nu mor odată cu oamenii. N. Bălcescu spunea¹⁹, referindu-se la evenimentele de la 1821, că revoluția nu moare odată cu Tudor. Prin forțele pe care le-a mobilizat și mai ales prin ideile pe care le-a făcut să circule în masele largi, revoluția de la 1821 a întărit adine în conștiința contemporanilor și urmașilor nestrămütata dorință a libertății și unității naționale. De la 1821 pînă la 1848, în țările române este prezentă o permanentă stare de efervescență, stare ce cuprinde pături sociale dintre cele mai diverse.

Inspirîndu-se din ideile promovate de revoluție, boierii din Țara Românească și Moldova alcătuesc un mare număr de proiecte²⁰ privind emanciparea pe plan național, economic, politic și cultural a țării. Aceste proiecte înmîinate guvernanților Turciei sau Rusiei, deși nu cuprind nici o revendicare socială — fapt care constituie de altfel limita lor cea mai serioasă și mai gravă —, au totuși meritul de a revendica: renunțarea de către Poarta otomană la sistemul domniilor fanariote; administrație românească în mănăstirile închinat; respectarea de către Poarta otomană a tratatelor încheiate cu Principatele Române înainte de domniile fanariote; libertatea comerțului extern; dreptul deplinei proprietăți asupra produselor subsolului, iar în privința Țării Românești stabilirea graniței pe talvegul Dunării. Aceleași proiecte prevăd introducerea pe plan intern a unor reforme, cum ar fi deschiderea fabricilor românești, reforma Divanului, a vistieriei, reorganizarea armatei naționale și alcătuirea unei noi pravile pentru a legifera această reorganizare. Toate acestea sînt cereri imperios revendicate de forțele interne și necesare pentru respectarea statutului de autonomie.

Revenirea în 1822 la domniile pămîntene n-a însemnat numai o schimbare de persoane, ci îndepărtarea unui regim de abuzuri și spoliație, însemnînd totodată repunerea în valoare a tradițiilor și a forțelor naționale. Firmanele²¹ Porții otomane date primilor domnitori pămînteni consemnează că revenirea la domniile pămîntene a fost cerută în repetate rînduri de către principate și însemnează revenirea la un drept pe care acestea l-au avut în vechime: „Fost-au împărăteasca noastră voință — se spune în firmanul dat

¹⁵ Biblioteca Academiei R.S.R., mss. CMLVI — 549.

¹⁶ Documente privind istoria României, col. E. Hurmuzaki, vol. citat, f. 20—23, 175—177, 180.

¹⁷ Biblioteca Academiei R.S.R., mss. CMLVII — 221, 1821 septembrie 21.

¹⁸ C. D. Aricescu, *Istoria revoluțiunii române de la 1821*, p. 257.

¹⁹ N. Bălcescu, *Mersul revoluției în istoria românilor*, Paris, 16 septembrie 1850 în *Opere*, tom. I, partea a II-a, *Scrisori social-politice și economice*, București, 1940, p. 103.

²⁰ E. Virtosu, 1821, date și fapte noi, București, 1932, p. 117—140, 155—158, 178—183 și I. C. Filitti, *Frîmțările politice și sociale în Principatele Române de la 1821 la 1828*, București, 1932, p. 77—78, 81, 95—112.

²¹ Arh. St. Buc., mss. 98, f. 354 — traducerea firmanului de numire a domnitorului Gr. D. Ghica; Biblioteca Academiei R.S.R., mss. DCCCLXXXV/35 — traducerea firmanului de numire a domnitorului I. S. Sturza.

domnitorului Țării Românești — de a să rîndui și a să alege domn dintr-acești pămînteni după cum și mai înainte au fost...". Dar voința Porții s-a manifestat, așa cum ea însăși a recunoscut-o, după ce principatele au cerut cu insistență aceasta, după ce în 1821 Tudor Vladimirescu s-a ridicat la luptă în fruntea maselor. Referindu-se la importanța revoluției de la 1821, I. C. Filitti spunea că : „Tudor a servit interesele țării... a dovedit că nemulțumirea pătrunsese pînă în paturile cele mai adînci ale societății și reacțiunea lor violentă a silit mai mult decît orice jeluiri boierești sau cărturărești și pe turci și pe ruși să dea o atenție serioasă situației interne a Principatelor Române”²². Această idee trebuie avută în vedere de cîte ori subliniem prevederile convenției de la Akkerman²³ și a tratatului de la Adrianopol²⁴, pentru că nici o clauză a acestora, prin care se recunoaște autonomia principatelor, nu a fost înscrisă fără ca ea să nu fi fost revendicată anterior de forțele interne, începîndu-l făcîndu-l desigur revoluția de la 1821.

Marele merit al revoluției de la 1821 este de a fi redeschis calea luptei pentru emancipare pe toate planurile și de a fi prefigurată astfel marile evenimente din istoria modernă a României. Așa după cum remarcă A. D. Xenopol : „Fără revoluția de la 1821, cererile boierilor ar fi fost puse la o parte, precum se mai făcuse. Turcii însă văzură că un popor întreg cerea restatornicirea vechei sale stări”²⁵.

În 1871 Petru Poenaru, într-un frumos discurs ținut la Academie, referindu-se la personalitatea care a înfrunghiat cu atîta dăruire ideile revoluției de la 1821, spunea : „Vocea înfocată a gloriosului bărbat, Tudor Vladimirescu, în al cărui piept ardea focul sacru al dorului de patrie, acea voce potente buciama în anul 1821, în auzul românilor, deșteptarea lor la simțul național”²⁶.

La scurt timp după acest discurs, România își cucerea independența deplină și ca un semn de recunoștință al unei Români independente în legendele medaliilor dedicate celui ce s-a sacrificat pentru „dreptățile țării” stau înscrise cuvintele pe care le reamintim de cîte ori prilejul ne-o oferă : „Domnului Tudor, Martirului independenței române”²⁷ ; „Tudor Vladimirescu — eroul redeşeptării naționale”²⁸.

ASPECTS CONCERNANT L'IMPORTANCE DE LA REVOLUTION DE 1821 DANS LA LUTTE POUR L'EMANCIPATION NATIONALE

R é s u m é

Dans l'étude „Aspects concernant l'importance de la révolution de 1821 dans la lutte pour l'émancipation nationale” l'auteur souligne le fait que la révolution de 1821, dont le chef était Tudor Vladimirescu, a constitué un moment important de la lutte du peuple roumain pour la cause nationale.

²² I. C. Filitti, op. cit., p. 72.

²³ I. Ionașcu, P. Bărbulescu, Gh. Gheorghe, *Relațiile internaționale ale României în documente (1389—1900)*, București, 1971, p. 280—283.

²⁴ *Ibidem*, p. 284—289.

²⁵ A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia Tratatand*, vol. V, Iași, 1892, p. 490—491.

²⁶ E. Virtosu, Tudor Vladimirescu. *Glose, fapte și documente noi — 1821*. București, 1927, p. 23.

²⁷ „Buletinul Societății Numismatice Române”, an. III, nr. 11—12/1906, p. 100.

²⁸ I. G. Probota, *Medalistica noastră în 1921*, în „Buletinul Societății Numismatice Române”, an. XVI, nr. 40, octombrie—decembrie 1921.

En se soulevant à la tête des masses pour „les droits du pays“, Tudor Vladimirescu revendiquait la reconnaissance du statut d'autonomie des principautés, statut transgressé par l'Empire Ottoman spécialement par l'institution du système de nomination de princes étrangers pour régner en Valachie et en Moldavie au début du XIXe siècle. Ainsi, par suite de la révolution de 1821, dans la période des années 1822—1829, moyennant les firmans et les traités internationaux, la Porte Ottomane reconnaît l'ancien droit à l'autonomie des principautés roumaines.

En même temps l'article souligne le fait que la révolution de 1821 a fourni l'occasion d'être énergiquement affirmé le séculaire désir de la lutte unie de la Valachie, la Moldavie et la Transylvanie pour la cause commune — la liberté et l'unité nationale.

En s'inscrivant, d'une manière organique, parmi les soulèvements (révolutions et mouvements révolutionnaires) qui ont secoué toute l'Europe à la fin du XVIIIe siècle, la révolution de 1821 a constitué le moment d'un tournant dans l'histoire de la lutte pour la liberté sociale et nationale, étant donné qu'elle annonçait les grands événements qui allaient suivre dans l'histoire moderne de la Roumanie.

Pour argumenter les idées ci-dessus énoncées l'auteur emploie les travaux spécialisés et les documents de l'époque, publiés ou inédits et qui se trouvent dans les fonds des Archives de l'Etat et dans ceux de la Bibliothèque de l'Académie de la R. S. de Roumanie.